

ren, heeft hij de kippen weggehaald.

Positieve ontwikkelingen

Naast negatieve ontwikkelingen zijn er in 1983 ook een aantal veranderingen ten goede opgetreden.

Op 29 april zijn er in samenwerking met de Herpetologische Studiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg braamstruikjes, Klimop en Kamperfoelie op de gerestaureerde muren Holstein-Oost en Erfprins-West geplant. Dit werd gedaan om de Muurhagedissen de mogelijkheid te bieden om via deze omhooghangende vegetatie bovenop de muur te komen. Vroeger waren de muren afgedekt door verweerde Naamse steen. Deze deklaag is echter bij gerestaureerde muren vervangen door beton welke zo glad is, dat de Muurhagedissen erop uitglijden. Het boren van gaten in deze deklaag is af te raden daar de muur dan vochtig wordt. Een klein lichtpuntje was het spontaan migreren van 1 ♂, 1 ♀ en 1 subadult ♀ naar de gerestaureerde muur Erfprins-West. Deze muur is, in tegenstelling tot eerder gerestaureerde muren, beter gerestaureerd. Dat wil zeggen belangrijke oude mergelholten zijn hier gehandhaafd en er is een redelijke vegetatie voor en op de muur. Er moet echter nog het een en ander gebeuren om deze muur echt goed te maken (zie KRUYNTJENS, 1982). Op een

muur waar ik nog nooit een Muurhagedis zag gezien, ving ik op 23 september een juveniel exemplaar. Op een betonnen(!) muurtje ver weg van zijn oorspronkelijke plaats ving ik op dezelfde dag een ♂ dat door de restauratiewerkzaamheden aan het B.B.-gebouw verjaagd was. Deze twee dieren heb ik, samen met nog een ♀, bij de andere muurhagedissen op Erfprins-West gezet. Hierdoor komt hun aantal nu op 2 ♂♂, 3 ♀♀ en een juveniel. Hierdoor is de kans op voortplanting groter geworden.

Beheer

Op 19 november is er in samenwerking Staatsbosbeheer, de Werkgroep Amfibieën en Reptielen Nederland (WARN) en de Herpetologische Studiegroep gemaaid. Daar veel niet-gerestaureerde muren door de hoge vegetatie beschaduwde werden, konden hier geen hagedissen op voorkomen. Door dit maaien zijn er nu honderden meters muur bijgekomen, zodat de dieren zich kunnen uitbreiden en er tussen de deelpopulaties Muurhagedissen gemakkelijker uitwisseling kan plaatsvinden. Door twee keer per jaar gedifferentieerd te maaien kan er een gevarieerde vegetatie verkregen worden.

Ik hoop dat er in 1984 iets gedaan wordt aan de tekortkomingen aan de gerestaureerde muren en dat de Hoge

Fronten voorlopig afgesloten zullen worden voor publiek. Ook zou er een goed beheersplan voor de Hoge Fronten moeten komen. In het kort zou dit moeten bevatten:

- afsluiten van het hele gebied (en controle)
- passieve recreatie in het hele gebied
- beperkte recreatie onder begeleiding in de grachten
- vrije recreatie bovenop de wallen
- afsluiten van bepaalde grachten tijdens voortplantingsseizoen
- uitbreiden van aantal holletjes, richeltjes e.d. in reeds gerestaureerde muren
- in stand houden van ruig grasland o.a. door begrazing door schapen.

Een soortgelijk plan is reeds voorgesteld aan B & W van Maastricht door de Inspraakcommissie Milieuzaken van Maastricht. Ik zie echter liever dat Staatsbosbeheer, het ministerie van W.V.C. of het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) (of een soortgelijke instantie) zich hiermee bezig houdt, daar deze de specifieke kennis hebben inzake de te treffen maatregelen tot het behoud van de Muurhagedis.

Literatuur

KRUYNTJENS, B., 1982. De Muurhagedis te Maastricht in 1982. *Natuurhist. Maandbl.* 72: 62-63.

Bijen en wespen (Hymenoptera, Aculeata) binnen de stedelijke bebouwing van Maastricht, IV *

Br. V. Lefeber

Brusselsestraat 38, Maastricht

In deze laatste aflevering van de serie over de bijen en wespen die in Maastricht zijn waargenomen komen de volgende wespenfamilies aan bod: Pompilidae, Vespoidea, Chrysidoidea, Scoloidea, Trigonalidae. Al deze groepen zijn maar schaars in Maastricht vertegenwoordigd. Van de in totaal 191 Nederlandse soorten zijn er maar 44 waargenomen.

Voor de afzonderlijke groepen liggen de aantallen als volgt:

Pompilidae: 11 van de 63 soorten; Chrysidoidea: 12 van de 48; Vespoidea: 16 van de 55; Scoloidea, Bethyloidea en Trigonalidae samen: 5 van de ± 25.

Bij de Pompilidae ontbreken de volgende genera in hun geheel: *Anopli-*

Als samenvatting van deze vierdelige serie nog het volgende staatje:

	I	II	III	Maastricht	St.-P.berg	Z.-Limb.	Ned.	Benelux
Apoidea	87	111	75	140	267	304	348	391
Wespen	75	91	58	118	233	267	369	403
Totaal	162	202	133	258	500	571	717	749

Sphecoidea, Pompilidae (Spinnedoders of Wegwespen); 11 soorten; in Nederland 63.

Agenioideus (alle 3 soorten):

	I	II	III	Opm.
<i>cinctellus</i> (Spinola)	x	*	x	
<i>apicalis</i> (Linden)	♂	x	♀	1.
<i>sericeus</i> (Linden)	—	x	—	2.

Aporus; 1 soort

	I	II	III	Opm.
<i>unicolor</i> Spinola	—	x	—	3.

Arachnospila; 2 soorten; in Nederland 15

	I	II	III	Opm.
<i>anceps</i> (Wesmael)	—	x	—	
<i>trivialis</i> (Dahlbom)	—	x	—	4.

Auplopus; 1 soort

	I	II	III	Opm.
<i>carbonarius</i> (Scopoli)	*	♂ + ♀	x	

Evagetes; 1 soort; in Nederland 8

	I	II	III	Opm.
<i>dubius</i> (Linden)	—	♂	—	5.

Priocnemis; 3 soorten; in Nederland 17

	I	II	III	Opm.
<i>agilis</i> (Shuckard)	—	3 ♀	—	6.
<i>exaltata</i> (Fabricius)	—	3 ♀	—	
<i>hyalinata</i> Fabricius	—	3 ♀	—	

Chrysidoidea (Goudwespen); 12 soorten; in Nederland 48.

Chrysis; 4 soorten; in Nederland 22

	I	II	III	Opm.
<i>cyanea</i> (Linnaeus)	*	*	*	
<i>ignita</i> B Linsenmaier (fig. 2)	*	x	x	7.
<i>mediata</i> Linsenmaier	—	x	—	
<i>viridula</i> (Linnaeus)	—	2 ♀	—	

Hedychridium; 1 soort; in Nederland 5

	I	II	III	Opm.
<i>coriaceum</i> (Dahlbom)	—	x	—	8.

Hedychrum; 2 soorten; in Nederland 4

	I	II	III	Opm.
<i>aureicollae</i> Moozar	—	♀	—	9.
<i>gerstaeckeri</i> Chevrier	—	♂ + ♀	—	10.

Omalus; 4 soorten; in Nederland 10.

	I	II	III	Opm.
<i>auratus</i> (Linnaeus)	*	*	x	

<i>bidentulus</i> Lepeletier	—	*	—	11.
<i>pusillus</i> (Fabricius)	—	*	—	12.
<i>violaceus</i> Scopoli	*	♀	—	13.

Cleptes; 1 soort; in Nederland 3

	I	II	III	Opm.
<i>semiauratus</i> (Linnaeus)	—	—	♀	14.

Vespoidea, Eumenidae en Vespidae; 16 soorten; in Nederland 55

Ancistrocerus; 7 soorten; in Nederland 12

	I	II	III	Opm.
<i>antilope</i> (Panzer)	♀	—	—	
<i>claripennis</i> Thomson	*	*	*	
<i>gazella</i> (Panzer)	*	*	*	
<i>nigricornis</i> (Curtis)	*	—	—	
<i>parietum</i> (Linnaeus)	*	*	*	
<i>parietinus</i> (Linnaeus)	—	—	♀	15.
<i>trifasciatus</i> (Mueller)	*	*	*	

Eumenes (Urntjeswespen); 1 soort; in Nederland 4

	I	II	III	Opm.
<i>papillarius</i> (Christ)	—	2 ♀	2 ♀	

Microdynerus; 1 soort; in Nederland 2

	I	II	III	Opm.
<i>exilis</i> (Herrich-Schaeffer)	—	—	♀	16.

Odynerus (Schoorsteenwespen); 1 soort; in Nederland 3

	I	II	III	Opm.
<i>spinipes</i> (Linnaeus) (fig. 3)	—	x	—	

Symmorphus; 1 soort; in Nederland 8

	I	II	III	Opm.
<i>mutinensis</i> (Baldini)	x	—	—	

Vespa (Hoornaar); 1 soort

	I	II	III	Opm.
<i>crabro</i> Linnaeus	x	—	—	

Vespula (Papierwespen); 4 soorten; in Nederland 10

	I	II	III	Opm.
<i>germanica</i> (Fabricius)	*	*	*	
<i>rufa</i> (Linnaeus)	x	x	x	
<i>sylvestris</i> (Scopoli)	—	—	x	
<i>vulgaris</i> (Linnaeus)	x	x	x	

Van de andere kleine wespenfamilies met in Nederland ± 25 soorten, werden de volgende soorten waargenomen:

	I	II	III	Opm.
<i>Tiphia femorata</i> Fabricius (Dolkwespe)	x	*	x	
<i>Myrmica melanocephala</i> (Fabricius)	—	x	—	
<i>Smicromyrme rufipes</i> (Linnaeus)	—	♀	—	17.
<i>Sapyga quinquepunctata</i> (Fabricius)	x	2 ♀	—	
<i>Pseudogonalos hahni</i> (Spinola)	—	♂	—	

x = enkele exemplaren * = talrijk.

Opmerkingen bij tabel:

1. nestelt in II in de oude muren, maar het mannetje uit I werd gekweekt uit een oud paaltje.
2. zeldzame soort; bergbewoner, die nestelt in rotsspelen; bij ons in mergelwanden en oude muren. In II niet ongewoon. De prooi bestaat uit springspinnen, zoals bij *A. cinctellus*. Bij *A. apicalis* is dat, volgens mondelinge mededeling van P. Benno, niet zeker. Waarnemingen tussen 30 juni en 24 september (?).
3. zeldzame soort, die waarschijnlijk nestelt in steilwanden. Graag op *Daucus* en andere Umbelliferae. Waarnemingen tussen 10 juli en 25 september.
4. gewone soort op de zandgronden; in het lössgebied ook niet ongewoon. Vliegtijd van 11 mei tot 17 oktober.
5. waarschijnlijk parasitaire soort; hier waarschijn-

lijk bij *A. trivialis*; waarnemingen van 2 juni tot 20 oktober.

6. = *obtusiventris* Schioedte. Min of meer fluvia-tiele soort. Graag op *Daucus* en *Pastinaca*; waarnemingen van 24 juni tot 10 september.
7. alle moeilijke gevallen binnen deze groep zijn bekeken door W. Linsenmaier (Ebikon).
8. vrij zeldzame soort; parasiteert (hier?) waarschijnlijki bij *Lindenius*; waarnemingen tussen 12 juni en 17 augustus.
9. parasiteert waarschijnlijk bij *Cerceris rybyensis* en *quinquefasciatus*; waarnemingen tussen 9 juni en 26 september.
10. parasiteert waarschijnlijk bij *Cerceris quadricincta*; waarnemingen tussen 1 juni en 5 oktober.
11. zeldzame soort; bij welke graafwespen zij parasiteert is nog steeds niet duidelijk; vliegwaarnemingen tussen 5 juni en 28 augustus.
12. parasiteert waarschijnlijk bij *Trypoxylon*; 8 juni

tot 9 oktober.

13. parasiteert bij *Pemphredon lugubris* in verschillende halfnatte houtsoorten; 23 mei (?) tot 21 augustus; gaar voor zeldzaam door.
14. dit wijfje werd gevangen in het Jekerbad, onderdeel van de zuidelijke parkstrook; parasiteert zeer waarschijnlijk op de larven van bladwespen, o.a. de Bessenbladwesp (*Pteronus ribesii* Scopoli); vliegdata tussen 16 mei en 7 september.
15. nestelt bij voorkeur in rietstengels, ook rieten daken; 6 juni tot 31 augustus.
16. kleine soort, die in Zuid-Limburg zeldzaam is. *M. nudunensis* De Saussure is hier in het zuiden de gewoonste van het genus, terwijl ze in de rest van Nederland niet voorkomt. Waarnemingen van *M. exilis* tussen juni en augustus; beide soorten nestelen in dood hout; *exilis* ook wel in stengels.
17. waargenomen tussen 16 juni en 16 september.

us (6) (fig. 1), *Aporinellus* (1), *Caliadurgus* (1), *Ceropales* (2), *Cryptocheilus* (2), *Dipogon* (3), *Episyron* (2), *Homonotus* (1) en *Pompilus* (1), waarbij moet opgemerkt worden, dat al deze genera met uitzondering van *Dipogon*, bodembewoners zijn.

Bij de Chrysidoidea ontbreken de genera *Euchroeus* (2) en *Holopyga* (3). Bij de Vespoidea ontbreken *Allodynerus* (3), *Discoelius* (1), *Euodynerus* (3) *Gymnomerus* (1), *Polistes* (1), *Pseudopipona* (1?), *Pterocheilus* (1) en *Stenodynerus* (4), waarbij dan extra opvalt,

dat al deze genera, met uitzondering van *Pterocheilus*, nestelen in stengels of dood hout!

Bij de overige kleine families ontbreken *Methoca* (1), *Mutilla* (1) en de hele familie Bethyridae, waarvan er in Nederland een twaalfstal voorkomen.

Als we de drie terreinen, die in de eerste aflevering van deze serie uitvoerig zijn beschreven, voor wat betreft deze groep met elkaar vergelijken dan valt vooral op dat terrein II zo rijk is. Alleen de Vespoidea schijnen aan de tuinen de voorkeur te geven. Verre-

weg de meeste van de hier waargenomen soorten nestelen bovengronds of in dood hout, of in plantestengels, of in steilwanden of oude muren.

Summary

The bees and wasps (Hym; Aculeata) of the city of Maastricht IV. The remaining groups. (Pompilidae, Chrysidoidea, Vespoidea, Scoliidea, Trigonalidae). A list is given of wasps caught in the city and not yet mentioned in parts I - III of this series.

* De eerste drie delen van deze serie verschenen in Natuurhist. Mndbl. 72(8) : 143-146, 72(12): 253-255 en 73(2) : 27-29.

Figuur 1. De Spinnendoder *Anoplius infuscatus* met prooi.

Figuur 2. Onze gewoonste Goudwesp (*Chrysis ignita* L.).

Figuur 3. De Metselwesp *Odynerus spinipes* L. σ tegen lösswand. (Foto: G.A. Bekke).